

УДК 338.43 :334.722

Гачек Т. Т., аспірант ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій Ім. С.З.Гжицького***ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

У матеріалах проведеного дослідження деталізовано сучасні організаційні форми підприємництва в сільському господарстві України. Виявлено недоліки та переваги корпоративних структур сільськогосподарських підприємств та форм малого підприємництва у вітчизняному аграрному секторі. Запропоновано напрями оптимізації державної підтримки організації та здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві.

Ключові слова: *сільське господарство, особисте селянське господарство, фермерське господарство, сільськогосподарські кооперативи.*

Вступ. Реформування сільського господарства України на засадах приватної власності у першій половині 90-х років минулого століття здійснювалось шляхом ліквідації колгоспів. Чітка державна політика щодо формування альтернативних форм господарювання не розроблялася. Лише Указом Президента щодо цього передбачалось збереження цілісних майнових комплексів, але земля передавалася колишнім членам колгоспів без майнових паїв. Державна фінансова підтримка фермерських господарств поєднується із зменшенням їх чисельності.

Постановка проблеми. Невизначеність державної регуляторної політики щодо організаційних форм господарювання знаходить своє відображення у низькій конкурентоспроможності продукції, низьких показниках рентабельності виробництва, низькій інвестиційній привабливості, тощо. Проблема реформування організаційної небудови набуває особливої актуальності після вступу України до Світової організації торгівлі та лібералізації зовнішньоекономічної діяльності оскільки таку діяльність можуть здійснювати життєздатні, конкурентоспроможні, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку суб'єкти господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом чимало наукових робіт присвячується виявленню найбільш ефективних форм організації підприємницької діяльності у сільському господарстві. Науковцями відстоюються різні напрями формування структур агробізнесу. Перший напрям підтримують дослідники, що вважають масштабну кооперацію способом адаптації до ринку невеликих суб'єктів господарювання.

Зокрема, Л.В. Молдаван зазначає, що кооперація як форма організації підприємництва в сільському господарстві дозволить максимально зберегти

© Науковий керівник – к.е.н., доцент Поперечний С.І.
Гачек Т. Т., 2013

переваги функціонування фермерських господарств та, водночас, реалізувати переваги великого господарства [1, с.13]. Подібними поглядами на дану проблему відзначаються Н.М. Давиденко [2], Б.В. Нікуліна [3], О.С. Епішев [4]. З ними солідарні такі теоретики як Т.І. Яворська [5], К.А. Олійник [6]), які стверджують, що організація агробізнесу у формі малих підприємств дозволить гарантувати якісні трансформації аграрного сектору економіки та стимулювати розвиток сільських територій і підвищити рівень зайнятості населення, що на них проживає. В.Я. Месель-Веселяка, який неодноразово підкреслював, що висновки про переваги тієї чи іншої форми господарювання робити поки що передчасно, оскільки недостатнім є період їх діяльності [7, с.10]. Крім того, навіть фрагментарне дослідження проблем вітчизняних сільськогосподарських підприємств дозволяє зробити висновок про позитивні сторони як переваг, так недоліків, що є характерними для кооперативних, а також малих, середніх та великих організаційних форм господарювання.

Метою статті є аналіз теоретичних концепцій формування організації правових форм господарювання та обґрунтування напрямків державної підтримки доцільних організаційних структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структуру вітчизняного сільського господарства складають різні за розміром та організаційними формами суб'єкти господарювання, створенні на основі передачі землі у приватну власність. Їх становлення та розвиток розпочались у 1991 році, коли було узаконено існування відмінних від державної форми власності на землю. Відтоді розпочався новий етап активного розвитку сільськогосподарських підприємств, зокрема у формі господарських товариств виробничих кооперативів, фермерських господарств тощо. Нині у законодавстві України визначено таку організаційну форму сільськогосподарської діяльності, як особисте селянське господарство, яке не належить до підприємницької діяльності та провадиться для забезпечення особистих потреб учасників господарства в основному для самовиживання. Переваги та недоліки сучасних видів агропромислових формувань представлено у табл.1.

У світовій практиці активно функціонують як унітарні, так і корпоративні форми сільськогосподарських підприємницьких структур, проте перевага надається останнім. Так, на 1 липня 2012 року частка фермерських господарств у загальній чисельності суб'єктів господарювання становила 72,9%. Ефективність цієї форми підприємництва підтверджується тим, що рівень рентабельності їх діяльності є найвищим у 2012 році він склав 7,2 %.

Таблиця 1

Переваги та недоліки організаційних форм суб'єктів господарювання у організаційній сфері економіки

Суб'єкти	Переваги	Недоліки
Особисті селянські господарства	- особиста зацікавленість працівників у результатах своєї роботи; - нероздільність власників активів від управління ними; - мінімальні витрати на робочу силу;	- обмеженість власних фінансових ресурсів; - недоступність джерел позикового капіталу; - низька конкурентоздатність; - невеликі обсяги продукції, що використовується переважно для особистих потре; - не мають статусу юридичної особи;
Фермерські господарства	- висока рентабельність; - статус юридичної особи; - прямий контакт з працівниками та контроль їх роботи; - оперативне рішення проблем;	- необхідність стабільних зв'язків із покупцями та постачальниками; - потреба у сучасному технологічному устаткуванні; - залежність від державної підтримки;
Виробничі кооперативи	- диверсифікація напрямків діяльності; - концентрація капіталу та земельних угідь; - вищий рівень доступності, ніж у інших форм, до інвестиційних та кредитних ресурсів..	- нижчі ніж у фермерських господарствах показники рентабельності; - застаріле та зношене обладнання; - великі затрати на зберігання та реалізацію продукції;

У 2012 році із загальних обсягів державної підтримки сільського господарства України, які склали 6974,1 млн. грн., на підтримку державних господарств спрямовано 934,5 млн.грн, що складало 13,3% від загальних обсягів. Пасивність державної підтримки сільськогосподарських структур призводить до поступового скорочення кількості суб'єктів господарювання у сільському господарстві (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка кількості суб'єктів господарювання

Форма господарювання	Роки				Відхилення 2012р. до 2009р.
	2009	2010	2011	2012	
Господарські товариства	7819	7769	7757	8121	104
Приватні підприємства	4333	4243	4140	4183	97
Виробничі кооперативи	1001	952	905	856	86
Фермерські господарства	42101	41726	41488	40732	97
Державні підприємства	345	322	311	294	86
Інші форми господарювання	1553	1481	1532	1680	108
Усього	57152	56493	56133	55866	98

Фінансова криза стала каталізатором негативного впливу на розвиток сільськогосподарської сфери ряду факторів, які і нині спрямовують становлення життєздатних організаційних форм господарювання. Основними з них є недоступність джерел позичкових фінансових ресурсів через високу вартість кредитів, недостатній рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку , що

зумовлює тонізацію та монополізацію каналів реалізації сільськогосподарської продукції.

Загальна спрямованість регуляторної політики у аграрній сфері визначається

Державною цільовою та Державною цільовою економічною програмою підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року. Однак, остання втратила свою чинність у зв'язку зі скороченням кількості та укрупненням державних цільових програм, що свідчить про непослідовність державної аграрної політики.

Необхідна чітка концепція державної політики, щодо підтримки і розвитку суб'єктів господарювання з визначеними організаційно-правовими формами, які б забезпечували безпеку, сприяли вирішенню соціальних проблем села і сільських територій.

Висновки. Наукові результати, отримані під час проведення дослідження, дають змогу зробити наступні висновки. По-перше, для стабільної і рентабельної діяльності малим сільськогосподарським підприємствам варто було б об'єднуватись у сільськогосподарські кооперативи, а отже, майбутнє вітчизняного АПК за корпоративними формами підприємництва. Доцільність цього підтверджується світовим досвідом. По-друге, розвиток фермерства в Україні поступово сповільнюється, у тому числі і через неефективну та недостатню підтримку з боку держави. По-третє, після фінансово-економічної кризи активізувалась дія на діяльність сільськогосподарських підприємств численних негативних факторів, нівелювати вплив яких самостійно українські сільгоспвиробники найближчим часом не зможуть. Тому виникає нагальна необхідність розробки концепції формування та проживання діяльності різних організаційних форм підприємництва у сільському господарстві – документу, що повинен чітко визначити фінансовий, інформаційний та організаційно-регулятивний інструментарій державної підтримки суб'єктів господарювання аграрної сфери. Перспективним напрямком подальших досліджень стане формування механізмів ефективного застосування запропонованого інструментарію та розрахунок економічного ефекту від його впровадження.

Література

1. Молдаван Л. В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації / Л.В. Молдаван // Економіка АПК. – 2010. - №1. – С.13-17.
2. Давиденко Н.М. Світова практика діяльності організаційних форм та особливості формування корпоративних структур у сільському господарстві України/ Н.М. Давиденко // Вісник ХНТУСГ ім. П. Могили. – 2010. – Випуск 105. – С.48-54.
3. Нікуліна В.Б. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах європейської інтеграції та глобалізації / В.Б. Нікуліна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Випуск 1. – Том 2. – С.232-236.

4. Єпішев О.С. Розвиток форм господарювання в умовах трансформації земельних відносин / О.С. Єпішев // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. - №1. – С.238-243.

5. Яворська Т.І. Класифікація малого бізнесу у сільському господарстві / Т.І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету. – 2010. - №9. – С.401-406.

6. Олійник К.А. Значення малого підприємництва в аграрному секторі економіки України [Електронний ресурс]/ К.А. Олійник. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Economics/12_87093.doc.htm.

7. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічна трансформації у сільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. - №4. – С.3-18.

Summary

Lviv Natonal University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named afterf S.Z/Gzhytskij

ORGANISATIONAL FORMS OF BUSINESS IN AGRICULTURE

The materials of the study detailed modern organizational forms of business in agriculture in Ukraine. Disadvantage and the advantages of the corporate structure of farms and small-scale enterprises in the domestic agricultural sector have been identified. Directions to optimize the state support for organization and business activities in the agricultural sector have been offered.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.